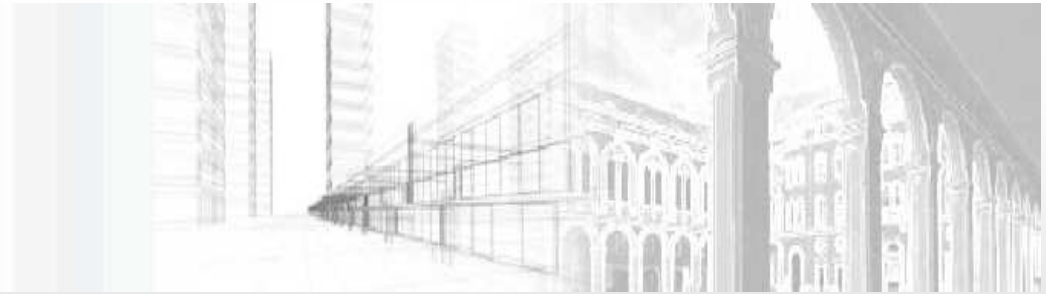

Sveučilište u Splitu

**FAKULTET
GRAĐEVINARSTVA,
ARHITEKTURE I GEODEZIJE**

OSNOVE POSLOVNE EKONOMIJE

Predavanja: 1.- 4. cjelina

Sadržaj izlaganja

1. Uvod
2. Tržište
3. Potražnja
4. **Elastičnost potražnje**

1.Uvod

- Funkcioniranje gospodarstva jedne zemlje, ponašanje pojedninačnih poduzeća, domaćinstava i pojedinaca uglavnom se vezuje uz određene ekonomske odluke i posljedice(efekte) koje proizlaze iz takvih odluka.
- Primjerice poduzeća donose odluke gdje i po kojoj cijeni će nabaviti proizvodne čimbenike, gdje i po kojoj cijeni će prodavati svoje proizvode kako bi ostvarili pozitivan financijski rezultat.

U svim navedenim primjerima se radi o ekonomskim odlukama. Što je onda ekonomija? Postoji cijeli niz definicija o tome što je ekonomija, odnosno što je predmet ekonomije. Neke od njih su :

- Ekonomija se pita *što, kako i za koga* treba proizvoditi
- Ekonomija proučava kretanja u cijelom gospodarstvu, kao što su trendovi cijena, proizvodnje, nezaposlenosti i vanjske trgovine
- Ekonomija proučava uvoz i izvoz između 2 ili više zemalja
- Ekonomija proučava kako ljudi koriste ograničene proizvodne resurse radi proizvodnje različitih roba te njihove raspodjele, itd.

- Ekonomija se kao znanstvena disciplina može podijeliti na **mikroekonomiju i makroekonomiju.**
- Makroekonomija proučava funkcioniranje gospodarstva kao cijeline.
- Mikroekonomija proučava ponašanje pojedinih dijelova gospodarstva (poduzeća).

- Ekonomika poduzeća je znanstvena disciplina koja se bavi gospodarskim problemima poduzeća. Razlika između ekonomike poduzeća i mikroekonomije je u načinu ispitivanja poduzeća. Mikroekonomija kao apstraktna disciplina, promatra poduzeće i njegovo funkcioniranje kroz ekonomske (matematičke) modele.
- Ekonomika poduzeća, kao znanstvena i nastavna disciplina se uvijek bavi problemima poduzeća u nekoj **stvarnoj**, a ne apstraktnoj situaciji.
- Poslovna ekonomija je nastala kao pokušaj integriranja dviju naizgled suprotstavljenih disciplina: mikroekonomije i ekonomike poduzeća.
- Poslovanje poduzeća se analizira prvo preko mikroekonomije, pa onda preko ekonomike poduzeća.

2. TRŽIŠTE

Tržište je :

- Oblik razmjene proizvoda i usluga posredstvom novca
- Ukupnost odnosa ponude i potražnje
- Svi potencijalni kupci koji dijele određenu potrebu ili želju i koji bi bili željni i sposobni uključiti se u razmjenu u cilju zadovoljavanja tih želja i potreba

Danas gotova sva svjetska gospodarstva imaju nekoliko različitih tržišta. U osnovi postoji 5 tržišta. Ta tržišta su:

- Tržišta resursa
- Tržišta proizvođača
- Tržišta posrednika
- Potrošačka tržišta
- Vladina tržišta

Tržište obavlja niz funkcija u razvijenim gospodarstvima. Među njima se ističu 3 kao najvažnije. To su:

- 1. Selektivna funkcija

Tržište obavlja selekciju potrebnih proizvoda, odnosno izdvaja neuspješne proizvode.

- 2. Alokativna funkcija

Tržište dovodi do efikasne alokacije (razmještaja) proizvodnih čimbenika i efikasnog izbora proizvodnih postupaka.

- 3. Distributivna funkcija

Tržište obavlja primarnu raspodjelu novostvorene vrijednosti, tj. dohotka između svih sudionika društvene proizvodnje.

2.2. Struktura tržišta

Pod pojmom strukture tržišta podrazumijeva se broj kupaca i prodavatelja na tržištu, stupanj diferencijacije proizvoda, sloboda pristupa tržištu, informiranost proizvođača i potrošača te veličina, odnosno jačina pojedinih proizvođača i potrošača.

Najčešće se kao kriterij određivanja tržišnih struktura uzima broj prodavatelja:

- Jedan prodavatelj-monopol
- Dva prodavatelja-duopol
- Nekoliko prodavatelja-oligopol
- Mnogo prodavatelja-savršena konkurencija

Uz broj prodavatelja, broj kupaca je također čest kriterij određivanja tržišnih struktura. Gledamo broj kupaca koji dominira tržištem.

- Dominira jedan kupac-monopson
- Dominiraju dva kupca-duopson
- Dominiraju više kupaca-oligopson
- Mnogo kupaca-Savršena konkurencija.

3.POTRAŽNJA

- Potražnja se može definirati kao ona količina proizvoda (dobara) i usluga koju su kupci spremni kupiti po određenoj cijeni. Potražnja za nekim proizvodom izražava se u naturalnim jedinicama
- Odnos između tržišne cijene proizvoda i količine koja se pri toj cijeni traži prikazuje tablica potražnje
- Krivulja potražnje je grafički prikaz odnosa tražene količine i cijena proizvoda.

3.2.POTRAŽNJA ZA PROIZVODOM

- Da bi poduzeće moglo uopće poslovati potrebno je da postoji potreba/potražnja za određenim proizvodom. Bez postojanja dostatne potražnje, poduzeće ne može preživjeti.
- Potražnja za nekim proizvodom može se promatrati kao:
  - Individualna
  - Tržišna
  - Potražnja s kojom se suočava pojedino poduzeće

3.2.1.INDIVIDUALNA POTRAŽNJA

$$Q_{dx}=f(P_x,I,P_y,T)$$

Gdje su :

- Q_{dx} -količina proizvoda X koju pojedini potrošač potražuje u određenom vremenskom razdoblju (dan,mjesec,godina)
- P_x -jedinična cijena proizvoda X
- I -dohodak potrošača
- P_y -cijena povezanih proizvoda(komplementata i/ili supstituita)
- T -vrijeme u kojem se proizvod potražuje

Proizvodi kod kojih potražnja raste(pada) kako raste (pada) dohodak nazivaju se **normalni proizvodi**.

Proizvodi koji se ne ponašaju na taj način se zovu **inferiorni proizvodi**.

Odnos između potraživane količine proizvoda X i cijene povezanih proizvoda:

- Potražnja za proizvodom X ovisit će o cijenama s kojima je proizvod X povezan – supstituiti i komplementi.
- Supstituit-proizvod kojim potrošač može zamjeniti određeni proizvod
- Komplement-proizvod koji se troši istodobno s određenim proizvodom
- Cijena proizvoda raste ako cijena supstituita raste, a pada ako cijena komplementa raste.

3.2.2. TRŽIŠNA POTRAŽNJA

- Oblik tržišne funkcije potražnje može se napisati na slijedeći način:

$$Q_{dx} = f(P_x, N, I, P_y, T)$$

- Gdje je N broj stanovnika, a ostale varijable su iste kao u prethodnoj formuli.

- Postoje neki efekti koji utječu na potražnju nekog proizvoda te mijenjaju oblik krivulje tržišne potražnje
- Efekt skupine –potrošači žele kupiti neki proizvod jer je on moderan ili zato što ga drugi ljudi kupuju(primjer : Iphone).
- Efekt snoba-potrošači žele biti posebni i drugačiji od drugih te kupuju proizvode koje drugi kupci ne kupuju u većoj mjeri.

Primjer

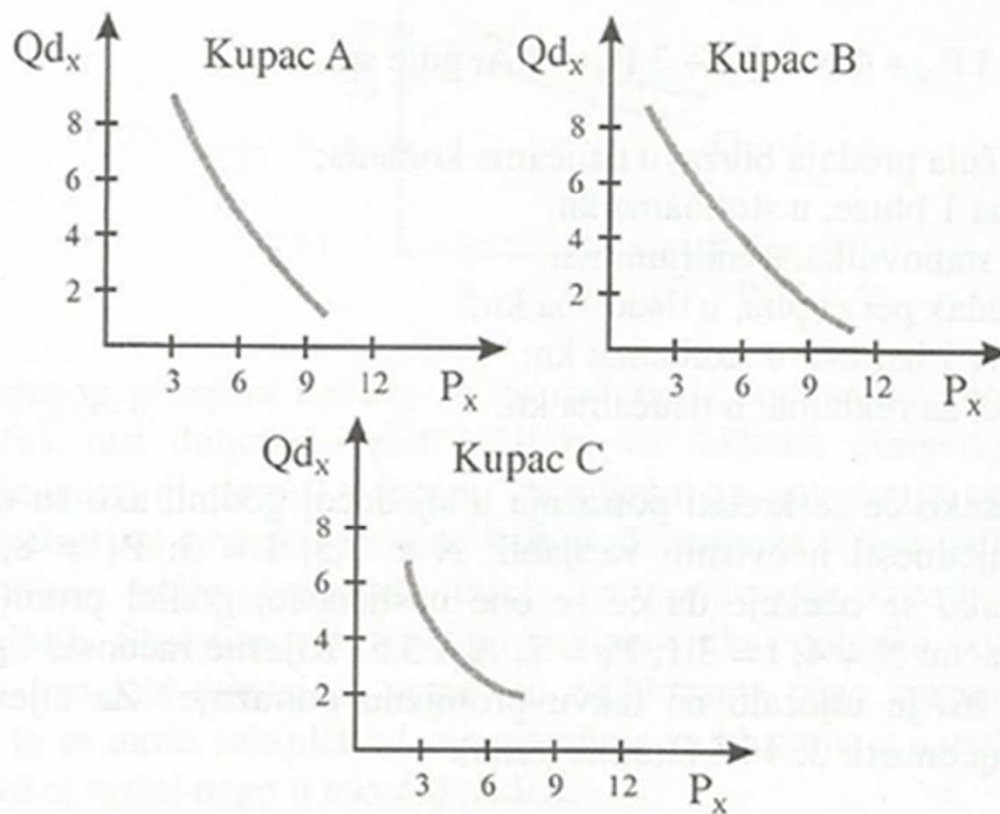
- 1. Na tržištu se nalaze 3 kupca koji kupuju određene građevinske materijale. Količina građ. materijala koju bi pojedini kupac kupio u odnosu na njihovu cijenu prikazana je u tablici A.

PROIZVOD	E _p	
	KRATKOROČNA	DUGOROČNA
Banana	1,5	3,5
Jogurt	0,5	1,0
Kaput	2,3	3,9

- a) Nacrtajte sve krivulje individualne potražnje za određenim građ. materijalom (izraženu u jedinicama proizvoda) i objasnite značenje krivulje individualne potražnje na primjeru kupca B.
- b) Nacrtajte krivulju tržišne potražnje i objasnite dobivenu sliku!

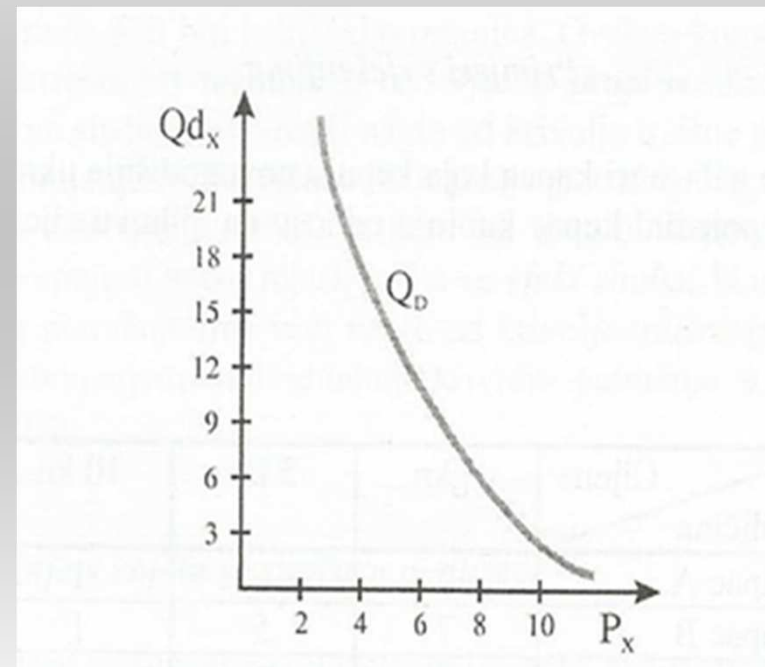
Rješenje:

a)

- Iz primjera kupca B je vidljivo da se povećanjem cijene smanjuje potražnja. Tako Kupac B za 10 kn kupuje jedan građevinski materijal, za 5 kuna njih 5, a za 3 kune 7. Krivulja potražnje je opadajuća, odnosno odražava inverzan odnos između cijene i količine promatranog proizvoda.

- Pod pretpostavkom da se na tržištu nalaze samo tri navedena kupca, krivulja tržišne potražnje predstavlja zbroj njihovih krivulja individualne potražnje. To znači da će se za cijenu od 10 kn kupiti ukupno dva građ. mat. , za cijenu od 5 kn njih 14, a za cijenu od 3 kn njih 21.

4. ELASTIČNOST POTRAŽNJE

- Ako želimo saznati kolika je i kakva ovisnost između promjene potraživane količine i promjene neke od navedenih nezavisnih varijabli, trebamo izmjeriti reakciju jedne u odnosu na drugu varijablu. Ta reakcija se naziva **elastičnost potražnje**.
- Što je veća reakcija, kažemo da je veća i elastičnost i obrnuto.
- Cjenovna, dohodovna i unakrsna elastičnost

4.1. CJENOVNA ELASTIČNOST POTRAŽNJE

- **Cjenovna elastičnost potražnje u jednoj točki** iskazuje se kao kvocijent promjene potraživane količine nekog proizvoda i relativne promjene njegove cijene, uz pretpostavku da su sve ostale varijable u potražnji približno konstantne.

- $$E_p = \frac{dQ/Q}{dP/P}$$

- Primjerice ako je $E_p = -3$, to znači da je potražnja za proizvodom pala 3% ako mu se cijena povećala za 1%. Ali to znači i da potražnja za proizvodom raste 3% ako mu se cijena smanji za 1%, ako su druge varijable nepromijenjene.
- Cjenovna elastičnost potražnje mjeri se koeficijentom elastičnosti. Svaka točka na krivulji potražnje ima različitu elastičnost (koja se mjeri koef. elastičnosti).
- Oznaka za koef. elastičnosti je $\text{abs}(E_p)$
- Ako je $\text{abs}(E_p) > 1$ tada je potražnja elastična.
- Ako je $\text{abs}(E_p) = 1$ tada je potražnja jedinično elastična.
- Ako je $\text{abs}(E_p) < 1$ tada je potražnja neelastična.

Lučna cjenovna elastičnost potražnje je elastičnost potražnje između dviju točaka, odnosno dviju cijena na krivulji potražnje. Lučna cjenovna elastičnost potražnje se može izračunati prema slijedećem izrazu.

$$E_{pl} = \left(\frac{Q_2 - Q_1}{P_2 - P_1} \right) / \left(\frac{P_2 + P_1}{Q_2 + Q_1} \right)$$

Lučna cjenovna elastičnost potražnje interpretira se malo drugačije nego elastičnost potražnje u jednoj točki. Primjerice ,ako je $E_p = -2$, znači da promjena cijene u određenom intervalu cijena za 1% ima za posljedicu obrnutu promjenu potraživane količine u prosjeku za 2%.

Cjenovna elastičnost potr.	Promjena cijena	Promjena ukupnog prihoda
Elastična	Porast	Brže smanjenje
	Smanjenje	Brži porast
Neelastična	Porast	Sporiji porast
	Smanjenje	Sporije smanjenje
Jedinično elastična	Porast	Bez promjena
	Smanjenje	Bez promjena

4.2.DOHODOVNA ELASTIČNOST POTRAŽNJE

- Potražnja za proizvodom ovisi i dohotku potrošača.
- Dohodovna elastičnost se mjeri u jednoj točki i između dviju točaka (Lučna d. el).
- Princip je isti kao kod cjenovne elastičnosti potražnje.
- Kako se dohodak povećava, potražnja se isto povećava.

4.3.UNAKRSNA CJENOVNA ELASTIČNOST POTRAŽNJE

- Osjetljivost potražnje za promatranim proizvodom , s obzirom na promjenu cijene povezanog dobra(supstituta i/ili komplementa), mjeri se unakrsnom cjenovnom elastičnošću potražnje (E_{xy}).
- Unakrsna cjenovna elastičnost se može promatrati kao unakrsna cjenovna elastičnost potražnje u jednoj točki i kao lučna elastičnost.
- Princip je isti kao kod cjenovne elastičnosti potražnje.

Primjer

2.Cjenovna elastičnost potražnje za cementnom, pijeskom i aditivima je slijedeća:

PROIZVOD	Epl	
	KRATKOROČNA	DUGOROČNA
Cement	1,5	3,5
Pijesak	0,5	1,0
Aditivi	2,3	3,9

a)Objasnite cjenovnu elastičnost potražnje za navedenim proizvodima i odnose među njima (potražnja u kratkom u odnosu na dugi rok) .

Je li potražnja za navedenim proizvodima elastična, jedinično elastična ili neelastična?

b)Odredite kolika je lučna elastičnost potražnje za cementom ako cijena jedinice cementa padne s 5 kn na 4 kn , a prodaja poraste sa 100 na 120 jedinica.

- Rješenje:

a) Ako cijena jedinice cementa poraste za 1% , tada će potražnja za cementom u kratkom roku pasti za 1,5 %, a u dugom roku za 3,5%. Ovakva razlika u padu potražnje u kratkom i dugom roku može se objasniti na način da potrošači u kratkom roku nisu znatnije smanjili potražnju za cementom iako je došlo do porasta njihovih cijena, ali su u dugom roku pronašli supstituit i nisu, u većini slučajeva bili spremni kupovati cement po višim cijenama. Potražnja za cementom je elastična jer porast cijene cementa za 1% ima za posljedicu pad prodaje za više od 1 %.

b) Što se tiče pijeska, razlika od pada potražnje u dugom i kratkom roku je u tome što se može supstituirati (sl. kao cement). To što je pad manji nego kod cementa znači da se ovaj proizvod teže supstituira nego cement. Ovdje se radi o neelastičnoj potražnji za kratki period (0,5 %) i jedinično elastičnoj za dugi period (1 %).

c) Što se tiče aditiva, tu se radi o elastičnoj potražnji u dugom i kratkom roku.

$$\begin{aligned} \text{b) } E_{PL} &= \frac{Q_2 - Q_1}{P_2 - P_1} \cdot \frac{P_2 + P_1}{Q_2 + Q_1} = \frac{120 - 100}{4 - 5} \cdot \frac{4 + 5}{120 + 100} = \\ &= \frac{20}{-1} \cdot \frac{9}{220} = -0,8 \end{aligned}$$

Ako u intervalu između 4 i 5 kn cijena cementa poraste za 1%, tada će potražnja za cementom u prosjeku pasti za 0,8 %. Ili, ako u intervalu između 5 i 4 kn cijena cementa padne za 1 %, tada će se potražnja za cementom povećati za 0,8 %.

Literatura

- **Grubišić Dragana , Poslovna ekonomija , Sveučilište u Splitu , 2004**

Pitanja i odgovori za ponavljanje

1. Koje su osnovne funkcije tržišta? Objasnite ih!

Tržište obavlja niz funkcija u razvijenim gospodarstvima. Među njima se ističu 3 kao najvažnije. To su:

- 1. Selektivna funkcija

Tržište obavlja selekciju potrebnih proizvoda, odnosno izdvaja neuspješne proizvode.

- 2. Alokativna funkcija

Tržište dovodi do efikasne alokacije (razmještaja) proizvodnih čimbenika i efikasnog izbora proizvodnih postupaka.

- 3. Distributivna funkcija

Tržište obavlja primarnu raspodjelu novostvorene vrijednosti, tj. dohotka između svih sudionika društvene proizvodnje.

2.U kojim granama najčešće susrećemo monopolska poduzeća?

Primjeri monopolista su poduzeća u komunalnim uslugama , pošte, željeznice ,i td.

3.Što je to normalan proizvod (u smislu odnosa potražnje i dohotka potrošača)?

Proizvodi kod kojih potražnja raste (pada) kako raste (pada) dohodak nazivaju se **normalni proizvodi**.

4. Kako možemo definirati potražnju?

Potražnja se može definirati kao ona količina proizvoda (dobara) i usluga koju su kupci spremni kupiti po određenoj cijeni. Potražnja za nekim proizvodom izražava se u naturalnim jedinicama, kao što su kilogrami, komadi i slično te se obično odnosi na određeno vremensko razdoblje, kao što je dan, mjesec, godina.

5. Ako cijena poraste za 1%, a potražnja za manje od 1 %, o kakvoj je potražnji riječ?

Ako je $abs(E_p) < 1$ tada je potražnja neelastična.

Sveučilište u Splitu

**FAKULTET
GRAĐEVINARSTVA,
ARHITEKTURE I GEODEZIJE**

HVALA NA PAŽNJI !